

בס"ד. שיחת חג הפורים ה'תשי"א.

בלתי מוגה

א. אודות נוסח התפלה בר"ה ויוהכ"פ איתא בזהר¹ "תלת ובכך ובכך ובכך", אבל לפי הנוסח שלנו אומרים "ובכך" ארבע פעמים.²
 ויש לבאר זה ע"פ הידוע³ ש"ובכך" הרביעי הוא כנגד "ובכך" שנאמר במגילת אסתר⁴ — "ובכך אבוא אל המלך⁵ אשר לא כדת", שלהיותו "לא כדת", לא נקבע בנוסח התפלה מלכתחילה...
 והענין בזה:⁶

הסדר הרגיל הוא שאין לבוא אל המלך אל החצר הפנימית... —
 "כל עבדי המלך גו' יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו גו'".⁷

אמנם, בימי הפורים, ניתן כח לכל בני⁸, כאו"א לפי ערכו, שכאשר הולכים בתוקף... ולא מתחשבים בכך שהכניסה אל החצר הפנימית היא "לא כדת",

— שכן, בידעו שבחצר הפנימית נמצא המלך אחשוורוש, "זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו"⁹, מה איכפת לו ("וואָס איז אים די נפק"מ"...) אם הנהגה זו היא "כדת" או "לא כדת"... כיון שידוע שע"ז יפגש ("ער וועט זיך צוזאַמענקומען") עם הקב"ה "שאחרית וראשית שלו" —

אזי מתנהגים עמו מלמעלה ג"כ "שלא כדת" — שמכניסים אותו אל המלך אל החצר הפנימית, ולא עוד אלא שנותנים לו את "ראש השרביט"¹⁰,

(5) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע, ואח"כ המשיך בקול חנוק מבכי. וכן מספר פעמים בהמשך הענין (המו"ל).

(6) ראה גם לקמן ס"ט.

(7) שם, יא.

(8) כדאיתא במדרש (הובא במאו"א א, קפב), והובא בדרושי חסידות (ראה תו"מ סה"מ אדר ע' סט. וש"נ).

(9) שם ה, ב.

(1) ח"ב נב, א. וראה הנסמן בנצו"ז שם אות ב'.

(2) ראה הנסמן בנצו"ז שם אות ג'. וראה שער הכוונות ענין ר"ה דרוש ו' (קרוב לסופו). שער הכולל פמ"ב ס"ד.

(3) אוה"ת ויחי שעז, רע"א. דרושי ר"ה ע' א'תמה. סה"מ תרצ"ט ע' 14. וראה טואו"ח סתקפ"ב. אבודרהם בסדר תפלת ר"ה ופירושה.

(4) ד, טז.

ואח"כ נותנים לו את כל השרביט, כמבואר פרטי הענינים בזה בדרושי פורים¹⁰.

ב. ומימי הפורים ה"ז נמשך גם על כל השנה כולה:

ענינו של פורים הוא גמר ושלימות מתן-תורה, כמ"ש¹¹ "קיימו וקבלו היהודים", "קיימו מה שקבלו כבר"¹² (במ"ת), וכתיב¹³ "וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות", שבמ"ת היתה רק ההתחלה ("החלו") בלבד, וגמר ושלימות הקבלה היתה בימי הפורים¹⁴.

וכיון שמתן-תורה הו"ע כללי שנוגע לכללות מציאותם של בני"י (שמציאותם היא תורה ומצוותי) על כל השנה, הרי בודאי שענינו של פורים — גמר ושלימות מתן-תורה — הו"ע כללי שנוגע לכללות מציאותם של בני"י על כל השנה.

ובנוגע לענינו:

מימי הפורים למדים כלל, שכאשר רואים שאין עצה... "כל עבדי המלך גוי יודעים" שאין להכנס אל החצר הפנימית... לא צריכים להתפעל, אלא להדחק שמה ("שפארן זיך אהינצו")!

ובהתאם לכך נעשית ההנהגה על כל השנה כולה — שכאשר רואים שאין ברירה אחרת, אזי, "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת"...

ג. מאמר ד"ה וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹⁵ — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

* * *

ד. בהמשך להמדובר לעיל (במאמר¹⁶) אודות החילוק שבין המס"נ דחנוכה להמס"נ דפורים — יש להוסיף בזה עוד ענין ע"פ נגלה דתורה

שנאמר בהתועדות (לעיל ע' 284 ואילך).
 (15) כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל (בניגון של מאמר): וקבל היהודים את אשר החלו, והפסיק קצת בבכי, ואח"כ חזר והתחיל עוה"פ וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר ... (המו"ל).
 (16) פ"ג (לעיל ע' 287). פ"י (לעיל ע' 294).

(10) ראה תו"א מג"א צג, סע"ד ואילך.
 ובכ"מ.
 (11) אסתר ט, כז.
 (12) שבת פח, א.
 (13) שם, כג.
 (14) ראה ד"ה וקבל היהודים גוי דפורים קטן תרפ"ז ש"ל בקונטרס פורים שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 180 ואילך). ד"ה זה

(אף שלא מצאתיו בדרושי חסידות, ולכן לא רציתי להזכירו בתוך הדברים¹⁷).

ובהקדמה:

בנוגע להחיוב דמסירת נפש — "כשיעמוד עכו"ם ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבור ואל יהרג .. במה דברים אמורים בשאר מצוות, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים, אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג, יהרג ואל יעבור"¹⁸.

ו"כענין שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים. כיצד מי שחלה ונטה למות ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני מאיסורין שבתורה, עושין, ומתרפאין בכל איסורין שבתורה במקום סכנה, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים, שאפילו במקום סכנה אין מתרפאין בהן"¹⁹.
ואעפ"כ, יש חילוק ביניהם — "כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג .. מפני שעבר באונס אין מלקין אותו"²⁰, ואילו בחלאים, "אם עבר ונתרפא עונשין אותו בית דין עונש הראוי לו"¹⁹.

וצריך להבין טעם החילוק ביניהם — דלכאורה, חולה שיש בו סכנה שעבר ונתרפא בא' מג' האיסורים, אנוס הוא, ולמה עונשים אותו? ועד"ז מצינו גם בדין נוסף — "האשה שנחבשה בידי עכו"ם, על ידי ממון מותרת לבעלה, על ידי נפשות אסורה לבעלה"²¹, ולכמה דעות²² אסורה אפילו לבעלה ישראל, כיון שחוששין שמא נתרצית להיבעל כדי להציל את עצמה שלא יהרגה. ולכאורה²³, נתרצית להיבעל כדי שלא יהרגה — אנוסה היא, ואנוסה מותרת לבעלה ישראל?

ומבאר הצ"צ²⁴, "דאונס דבישראל שרי זהו כשמאנסה על הבעילה, משא"כ הכא שאינו אונסה על הבעילה, כי אם שמפקירים אותה מטעם אחר לפי שנידונית למות, והיא מעצמה מתרצית כדי להציל עצמה, אין זה נקרא אונס לגבי הבעילה, כיון שהתשמיש אינו באונס כלל כי אם ברצון".
וזהו גם טעם החילוק בין מי שאומרים לו עבור על אחת מג'

21) כתובות כו, ב.
22) רש"י (ע"ז כג, א) ותוס' (כתובות שם).
23) וכקושיית הרמב"ן (הובא בשטמ"ק כתובות שם).
24) חידושים על הש"ס לכתובות שם.
וש"נ.

17) במאמר שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א — נזכר הענין (דלקמן) בקיצור בפרק יו"ד ובהערה 81 (לעיל ע' 295) — המו"ל.
18) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ה.
19) שם ה"ו.
20) שם ה"ד.

העבירות או תהרג ועבר ולא נהרג שאין מלקין אותו, להתרפא בא' מהן שעונשין אותו — שזה שאין מלקין מפני שעבר באונס הוא רק כאשר האונס הוא על העבירה עצמה (שאומרים לו עבור או תהרג), משא"כ בהמתרפא בא' מהן, כיון שהאונס אינו על העבירה עצמה (שהרי האונס הוא סכנת החולי), ואילו העבירה עצמה נעשית ברצון (כדי להנצל מסכנת החולי), עונשין אותו²⁵.

ה. ועד"ז יש לומר גם בנוגע לחנוכה ופורים:

בחנוכה²⁶ — כיון שהגזירה היתה על מצוות התורה, ש"בטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות"²⁷, שגזרו על שבת ומילה²⁸, "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"²⁹, הרי, אף שהיו חייבים למסור נפשם ולא לעבור על מצוות התורה [ולא רק בנוגע לע"ז וג"ע ושפ"ד, אלא גם בנוגע לכל המצוות, שהרי "בשעת הגזירה . . יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצוות"³⁰, ואפילו על "ערקתא דמסאנא"³¹], מ"מ, אילו היו עוברים ולא נהרגים, לא היו נענשים, מפני שהיו אנוסים על העבירה עצמה.

משא"כ בפורים²⁶ — כיון שהגזירה היתה (לא על מצוות התורה, כי אם) על הגוף, "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים"³², אלא שאילו היו ממירים דתם ח"ו לא היו עושים להם כלום³³, הרי, עשיית העבירה כדי להנצל מהגזירה דינה כהמתרפא באיסורין שבתורה, ובמילא, היו נענשין על זה [ולא רק על ע"ז ג"ע ושפ"ד, אלא גם על שאר עבירות שמתרפאין בהן במקום סכנה, כי, עשיית עבירה איזו שהיא כדי להנצל מגזירת המן ש"עשה עצמו ע"ז"³⁴, היתה מתפרשת כהמרת דת ח"ו], כיון שהאונס אינו על מעשה העבירה עצמה, שעושה אותה ברצון כדי להציל את עצמו.

ומזה מובן החילוק בין המס"נ דחנוכה להמס"נ דפורים — שהמס"נ דחנוכה היא במדידה והגבלה, שהרי היו יכולים לעבור ולא ליהרג, ולא היו מקבלים עונש על זה; ואילו המס"נ דפורים היא אמיתת

31) סנהדרין עד, ריש ע"ב.

32) אסתר ג, יג.

33) תו"א מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב.

וראה בהנסמן לעיל ע' 285 הערה 12.

34) מגילה י"ד, ב (יט, א). וראה אסתר

פ"ו, ב (פ"ז, ה): "חקק עבודת כוכבים על

לבו ונתכוון כדי שישתחוו לעבודת כוכבים".

25) ראה גם אנ"ק ח"א ע' רלו בהערה.

26) ראה לבוש וט"ז או"ח סעת"ר.

27) רמב"ם ריש הל' חנוכה.

28) מגילת אנטיוכוס (נדפסה בכמה

סידורים. ועיין בהנסמן באנציק' תלמודית ע'

חנוכה ע' שסא הערה 818).

29) נוסח "ועל הנסים".

30) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ג.

ושלימות ענין המס"נ, ללא הגבלות כלל, שאין שום אפשרות לעבור ח"ו על מצוות התורה, שהרי אם היו עוברים היו נענשים על זה.

ו. והטעם שהמס"נ דפורים היא באופן שאין שום אפשרות לעבור על מצוות התורה — לפי שבפורים מתגלה ההתקשרות של בני"ע עם הקב"ה תורתו ומצוותיו מצד העצם, ומצד העצם אין מקום לענין הפכי: ובהקדמה — שמצינו הפרש בין הלב לשאר אברי הגוף, שכל אברי הגוף יכולים לסבול פסולת ניש אברים שיכולים לסבול פסולת ממש, ויש אברים שיכולים לסבול עכ"פ פסולת הדק, משא"כ הלב אינו יכול לסבול פסולת כלל³⁵. וטעם הדבר — לפי שבלב שורה ומתגלה עצם החיות (כידוע³⁶ שעצם הנשמה קשורה (לא כ"כ עם המוח, אלא) עם הלב דוקא), ובמקום ששורה ומתגלה עצם החיות אין נתינת מקום לפסולת כלל.

ועד"ז ברוחניות — שיש דרגות בקדושה שאינן קשורות עם העצם ולכן יכולות לסבול גם ענין הפכי, משא"כ בהעצם אין נתינת מקום לענין הפכי.

ודוגמתו בהחילוק שבין חנוכה לפורים:

בחנוכה — ההתקשרות של בני"ע עם הקב"ה תורתו ומצוותיו היא בדרגה כזו שיכולה לסבול ענין הפכי, ולכן לא היו מקבלים עונש אילו היו עוברים על מצוות התורה באונס, היינו, שלא נפרדו לגמרי ח"ו מאחדותו ית'; משא"כ בפורים — מתגלה ההתקשרות של בני"ע עם עצמות ומהות א"ס ב"ה, כך שאין נתינת מקום כלל לענין הפכי, ללא נפק"מ אם הוא ברצון או באונס, ולכן היתה גם הגזירה באופן שהיו מקבלים עונש אילו היו עוברים על מצוות התורה אפילו באונס.

ויומתק יותר שבפורים היתה הגזירה (ובמילא גם המס"נ) בנוגע לגוף — שגם חיות הגוף של איש ישראל הוא מאלקות, ואינו יכול לקבל חיות אלא מסטרא דקדושה בלבד³⁷, ולכן היו מקבלים עונש אילו היו עוברים ח"ו על מצוות התורה אפילו באונס, כי, גם עבירות שנעשים

(35) ראה זח"ג רכא, ב.

(36) ראה המשך תער"ב ח"א פל"ה (ע')

(נט).

(37) כמ"ש רבינו הזקן באגרת התשובה

(פ"ו). — ואף שלמשך זמן קצר יכולה להיות

המשכת החיות באופן אחר, מ"מ, סו"ס בהכרח שתה"י המשכת החיות מסטרא דקדושה דוקא, כמבואר בארוכה בקונטרס ומעין (מאמר ו פ"ג ואילך).

באונס הם מג' קליפות הטמאות לגמרי³⁸, ובמילא, לא יתכן שתהי' להם שייכות לאיש ישראל, שכל חיותו אינה אלא מסטרא דקדושה בלבד.

ז. עפ"ז יש לבאר מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר שיצא לאור בקונטרס פורים³⁹ שגמר ושלמות הקבלה דמתן-תורה היתה בפורים עי"ז שעמדו במסירת נפש בפועל — שענין זה נעשה ע"י המס"נ דפורים דוקא ולא ע"י המס"נ דחנוכה:

במתן-תורה כתיב⁴⁰ "חרות על הלוחות", ודרשו חז"ל "אל תקרי חרות אלא חירות"⁴¹, "חירות ממלאך המות"⁴², שבזה נכלל גם "חירות" מיצר הרע (שהרי "הוא יצה"ר הוא מלאך המות"⁴³) ומכל הענינים שהם היפך הקדושה, כמארו⁴⁴ שבמ"ת "פסקה זוהמתן" (ע"ד ובדוגמת השלימות דלעת"ל ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁴⁵).

ולכן, גמר ושלמות הקבלה דמ"ת ע"י המס"נ בפועל היא בפורים דוקא — כיון שבפורים היתה המס"נ באופן שאין אפשרות לענין של חטא כלל, לא רק ברצון, אלא גם באונס, שזהו מעמד ומצב שאין שייכות למציאות של זוהמא כלל (משא"כ בחנוכה, שהיו יכולים לעבור על מצוות התורה מצד האונס).

ח. ויש להוסיף, שמעלת המס"נ דפורים מתבטאת גם בהחיוב "לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁴⁶:

תוכן החיוב ד"עד דלא ידע" הוא היציאה ממציאותר⁴⁷, "ארויסקריכן פון זיך", ולהתנהג באופן שלמעלה מטעם ודעת, למעלה ממדידה והגבלה.

— האמת היא שגם לאחר היציאה מההגבלות שלו ה"ה במדידה

40 תשא לב, טז.
41 אבות פ"ו מ"ב. שמו"ר עה"פ (פמ"א,

38) ולהעיר מתיא אגה"ק סכ"ו (קמד, א): "אם לא שאכל לפיקוח נפש שהתירו רז"ל ונעשה היתר גמור" — שתבת "גמור" מוקפת בחצאי ריבוע, ובכמה דפוסים אינה. ובכל אופן, ההיתר דפקו"נ שייך רק להאונס דחנוכה, שהאונס הוא על העבירה עצמה, משא"כ האונס דפורים, שהאונס אינו על העבירה עצמה, שעושה אותה ברצון כדי להציל את עצמו (כנ"ל ס"ה).

42 שמו"ר שם.
43 ב"ב טז, א.
44 שבת קמו, רע"א. וש"נ.
45 זכרי' יג, ב.
46 מגילה ז, ב.
47 ראה גם לקמן סט"ו.

39) דלעיל הערה 14.

והגבלה, אלא שאצלו עכ"פ ה"ז תנועה שלמעלה ממדידה והגבלה, שזהו"ע ד"בכל מאדך"⁴⁸, "מאד שלך", שקשור עם מאד (בלי גבול) האמיתית⁴⁹.

ט. ויש לקשר זה עם האמור לעיל (ס"א) שבימי הפורים ההנהגה היא באופן ד"אבוא אל המלך אשר לא כדת":

להיותו בתנועה שלמעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידע" — אינו מתחשב בשום דבר, "כדת" או "לא כדת", ודוחק את עצמו "לבוא אל המלך אל החצר הפנימית", ולא איכפת לו מה תהיינה התוצאות מהכניסה שלא כדת (אע"פ ש"כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו גו"), כהמשך הכתוב: "וכאשר אבדתי אבדתי".

— הנהגה כזו (לדחוק את עצמו לבוא אל המלך למרות הסיכון שבדבר, "כאשר אבדתי אבדתי") היא היפך השכל, ולכאורה, בכגון־דא כתיב⁵⁰ "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו", וכפי שמאריך אדמו"ר מהר"ש בהמשך מים רבים⁵¹ שהנהגת האדם להעמיד עצמו בסכנה בשביל להשיג עושר כו', היא "האולת שלו", שעל ידה "יסלף דרכו", ואח"כ "על ה' יזעף לבו, מדוע הגיע לו ככה שיוזק . . או יסתכן בעת מן העתים, ובאמת האדם הוא עצמו גרם לזה כו'". אמנם, בנדר"ד לוקח הקב"ה את ה"אולת אדם" (שדוחק את עצמו לבוא אל המלך אשר לא כדת) על עצמו, שע"י "אולת" זו תומשך לו ברכה והצלחה מרובה.

וההסברה בזה — ע"פ מארז"ל "במדה שאדם מודד בה מודדין לו"⁵², "כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה"⁵³,

— דאף שהקב"ה הוא בלי גבול, למעלה ממדה, הרי, להיותו כל יכול, בכחו וביכולתו לחבר בלי גבול עם גבול ומדה ("מדה כנגד מדה"). וכמודגש גם בתומ"צ, שעם היותם בלי גבול, כמ"ש⁵⁴ "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", מ"מ, ניתנו במדה וגבול ושיעור דוקא⁵⁵, ונתלבשו

53) סנהדרין ז, סע"א.

54) איוב יא, ט.

55) ראה תניא אגה"ק סט"ו. סה"מ תשי"א

ע' 272 ואילך.

48) ואתחנן ו, ה.

49) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ.

50) משלי יט, ג.

51) תרל"ו — בתחלתו.

52) מגילה יב, ב. וש"נ.

דברים גשמיים⁵⁶, שמצד עצמם אינם יכולים לסבול בלי גבול, שהרי גשמיות ובלי-גבול הם שני הפכים —

ולכן, כשהאדם דוחק את עצמו "לבוא אל המלך . . . אשר לא כדת", מתנהגים עמו מלמעלה ג"כ באופן ד"לא כדת" — שלא עושים חשבונות אם ראוי הוא לבוא אל המלך אל החצר הפנימית אם לאו, כיון ש"דחק ונכנס"⁵⁷, ולא עוד אלא שנותנים לו את שרביט הזהב (ולא רק את "ראש השרביט", אלא גם את כל השרביט), כנ"ל.

וע"פ האמור לעיל (בהמאמר) שעניני פורים נמשכים ופועלים גם בגשמיות ("אז אויך די גשמיות ווערט אַן אַנדערע"), כמודגש בהחיוב דמשתה ושמחה במאכל ומשקה גשמיים דוקא — הרי ה"דחק ונכנס" לבוא אל המלך אל החצר הפנימית "אשר לא כדת", פועל גם בנוגע לענינים גשמיים, להתברך בזרעא חייא וקיימא, בני חיי ומזונא רוחי.

[כשחילקו כוסיות משקה בין המסובים לאמירת לחיים, צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א שיביאו כוסיות גדולות יותר, ואמר (בחיוך):] בנוגע לצדקה מצינו⁵⁸ שיש מעלה כשנותנים אותו סכום בפעמים רבות, קימעא קימעא ("ביסלאַך-ווייז"), אבל בנוגע למשקה אין צורך ליתן קימעא קימעא.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן, וכשניגנו, אמר שינגנו בשמחה גדולה יותר ("פריילעכער"), וניגן בעצמו בשמחה גדולה, ונענע בידו הק' להגברת השמחה].

* * *

י. בנוגע לשמות הימים טובים — יש שינוי בין פורים לכל שאר הימים טובים⁵⁹:

כל הימים טובים נקראים על שם הנס שאירע ביום זה או על שם המצוה המיוחדת ליום זה: פסח — ע"ש הנס ש"פסח על בתי בני ישראל במצרים גו"⁶⁰, או "חג המצות", ע"ש המצוה דאכילת מצה, "שבעת ימים מצות תאכלו"⁶¹. שבועות — ע"ש המצוה "שבעה שבועות תספר לך"⁶².

מט"ו. תניא אגה"ק סכ"א.
59) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 189 ואילך.
וש"נ.

60) בא יב, כז.

61) שם, טו.

62) פ' ראה טז, ט.

56) ואפילו המצוות דחובת הלכות, כמו אהבת ה' ויראת ה', צריכים להיות מורגשות בבשר הלב הגשמי (ראה שיחת ש"פ חיי שרה ס"י (לעיל ע' 89). וש"נ).
57) לשון חז"ל — קידושין נב, ב. ועוד.
58) ראה פיהמ"ש להרמב"ם אבות פ"ג

סוכות — ע"ש מצות סוכה, "בסוכות תשבו שבעת ימים"⁶³. חנוכה — ע"ש חנוכת המזבח והמקדש⁶⁴, או ע"ש החני' מהמלחמה, "חנו כ"ה"⁶⁵. ועד"ז בנוגע לר"ה — התחלת וראש השנה⁶⁶, ויוהכ"פ — יום כיפורים הוא לכפר עליכם"⁶⁷.

משא"כ היו"ט דפורים — אינו נקרא ע"ש מצוות היום, "ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"⁶⁸, וגם לא ע"ש נס ההצלה מגזירת המן, אלא אדרבה — "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור"⁶⁹, "הפור" ("הוא הגורל"⁷⁰) שהפיל המן "להומם ולאבדם"⁷⁰ רח"ל!

יא. ויש לומר הביאור בזה — בהקדים:

כתיב⁷¹ "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד", ומבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמאמר דפורים תר"ף ד"ה זה⁷², — [בפורים הנ"ל אמר כ"ק אדנ"ע שני מאמרים: המאמר הראשון, ד"ה והי' כאשר ירים משה ידו גו', והמאמר השני, ד"ה ראשית גוים עמלק גו'] —

ש"ממ"ש ואחריתו עדי אובד, משמע, שעמלק לא יהי' לו בירור ותיקון כלל, ורק איבודו זהו תיקונו, וצ"ל הלא אמרו"ל⁷³ מבני בניו של המן למדו תורה ברבים, וידוע⁷⁴ דהמן הי' מזרעו של עמלק, והי' בו בירור כו",

ומבאר, ש"יש בזה ההפרש בין בעתה לאחישנה, דבעתה הוא שנאבדים לגמרי, ובאחישנה אזי יש להם בירור, דהנה אמרו"ל⁷⁵ זכו אחישנה לא זכו בעתה, והיינו כאשר זכו ישראל בענין הבירורים אזי

63) אמור כג, מב.

64) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה ששכ"א) — הובאו בדרכי משה לטואו"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט סקע"ד. ועוד (ראה הנסמן באנציק' תלמודית ע' חנוכה ע' רמב. לקו"ש ח"כ ע' 633 בהערה).

65) שבלי הלקט סקפ"ט. ר"ן ורי"ף שבת פ"ב. כל בו סמ"ד. טואו"ח סעת"ר. לבוש שם. אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה. ועוד.

66) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. ובכ"מ.

67) אמור כג, כח.

68) אסתר ט, כב.

69) שם, כו.

70) שם, כד.

71) בלק כד, כ.

72) סה"מ פר"ת ע' רצו ואילך.

73) גיטין נו, ב. וש"נ. וראה ל"ת

להאריז"ל (ובס' הליקוטים) ס' שופטים דר"ש בר שילת הי' מבני בניו.

74) תרגום לאסתר ג, א.

75) סנהדרין צח, א. זח"א קיז, ב. וראה

שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.

אחישנה שיהי' הקץ קודם זמן הקצוב, ואזי ניתוסף עי"ז אור בקדושה . . וזהו ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד, דהאחרית וסוף דכל הס"ט א בכלל וקליפת עמלק בפרט הוא שיאבדו לגמרי בכללות הזמן שנקצב להם, דקץ שם לחושך⁷⁶ כו', וכאשר אחישנה ע"י הביירוים יכול להיות בירור גם בקליפת עמלק . . וזהו ג"כ שמבני בניו של המן למדו תורה ברבים, שהו"ע זכו אחישנה ע"י הביירוים דנש"י, שנעשה עי"ז יתרון ותוס' אור בקדושה כו".

ומוסיף לבאר, שבאופן דאחישנה ע"י הביירוים שיכול להיות בירור גם בקליפת עמלק, הפירוש ד"אחריתו עדי אובד" הוא "עד ולא עד בכלל" (משא"כ באופן דבעתה, שנאבדים לגמרי, הפירוש "אחריתו עדי אובד" הוא "עד ועד בכלל").

והענין בזה — שתכלית השלימות היא (לא רק לדחות את הרע שלא יבלבל ויפריע להטוב, אלא יתירה מזה) לברר ולזכך את הרע ועד להפכו לטוב, ע"ד דרשת חז"ל⁷⁷ על הפסוק⁷⁸ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", "בשני יצריך", היינו, שהיצה"ר (לא רק יסכים בעל כרחו, "מלאך רע עונה אמן בעל כרחו"⁷⁸, אלא מתוך רצון ושמחה) יתהפך לאהבה את ה', שזהו"ע "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא"⁷⁹, שע"י נעשה יתרון ותוספת אור בקדושה.

יב. וההתחלה בזה היא בימי הפורים:

אמרו חז"ל⁸⁰ "חייב⁸⁰ איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", ומבואר בחסידות⁸¹, שזהו"ע הפיכת ה"ארור המן" (עניני לעו"ז) ל"ברוך מרדכי" (עניני קדושה), כמ"ש⁸² "ונהפוך הוא", שע"י נעשה גם הענין ד"ברוך מרדכי" באופן נעלה יותר, כיון שע"י הפיכת הלעו"ז ("ארור המן") נעשה יתרון ותוספת אור בקדושה ("ברוך מרדכי").

אלא שבשביל זה צריכים להגיע לדרגא נעלית ביותר שלמעלה מ"ארור המן" ו"ברוך מרדכי" גם יחד ("לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"), שעל ידה יכולים להפוך את ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי".

(79) ראה זח"א ד, א. הובא בתניא פ"י.

(80) ראה סה"מ תש"ח ע' 107 בהערה א.

(81) ראה לקו"ש ח"ז ס"ע 21 ואילך.

(82) אסתר ט, א.

(76) איוב כח, ג.

(77) ברכות רפ"ט. ספרי ופרש"י עה"פ

(ואתחנן ו, ה).

(78) שבת קיט, ב.

יג. וענין זה מרומז גם בשמו של היו"ט — פורים — שנקרא "על שם הפור":

קריאת שמו של היו"ט פורים על שם הפור שהפיל המן להומם ולאבדם, מהוה פס"ד של תורה [שהרי השם "פורים" אינו שם הסכמי, אלא שם שנתפרש בא' מכ"ד ספרי קודש דתנ"ך] — שאפילו דבר הכי חמור, כגזירה על בני"י, אשר, "כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו"⁸³, יכולים להפוך ולעשות ממנו יום טוב!

ויומתק יותר ע"פ המבואר במדרשי חז"ל⁸⁴ שהמן דיבר סרה על בני"י שיש להם ריבוי ימים טובים, "שבת היום פסח היום"⁸⁵, "אמר לו הקב"ה, רשע, אתה מפיל עין רעה כמועדיהם שלהם, הרי אני מפילך לפניהם, ומוסיפים להם מועד אחד על מפלתך, זה ימי הפורים"⁸⁶ — שמזה גופא שהמן רצה לבטל את הימים טובים ניתוסף עוד יו"ט.

— משך זמן לאחר הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו בשנת תרפ"ז, לקחו למאסר את אחד הרבנים, ובין הדברים אמרו לו בהלצה: מה לך להתאונן על המאסר, הרי כתוצאה ממאסרו של הרבי מליובאוויטש, נעשה אח"כ יו"ט!...

יד. והנה, ידוע שכל יו"ט "עביד עבידתי", שממשיך ופועל ענינו המיוחד על כל השנה כולה. ולדוגמא: פסח — ממשיך ופועל על כל השנה ענין האמונה, שבועות — ענין התורה, וסוכות — המשכת המקיפים. ומזה מובן גם בנוגע לימי הפורים — שממשיכים ופועלים על כל השנה כולה נתינת-כח להפיכת הענינים הבלתי-רצויים לקדושה, "לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

וענינו בעבודה דכל יום:

לכאו"א יש ענינים המבלבלים — הן ענינים רוחניים, כמו מחשבות זרות (בדקות עכ"פ) וכיו"ב, והן ענינים גשמיים, בנוגע לבני חיי ומזונא רויחי, שהחסרון בהם מפריע למנוחת הנפש ומנוחת הגוף הדרושה לעבודת ה', ובלשון הרמב"ם⁸⁷: "היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת⁸⁸) השם הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מדיעת הבורא והוא חולה כו".

(86) אסת"ר שם.

(87) הל' דעות רפ"ד.

(88) ראה לקו"ש ח"ג ע' 806 הערה 9.

(83) גיטין נו, א — ע"פ זכרי' ב, יב

(וראה סה"מ תש"ח ע' 121).

(84) מגילה יג, ב. אסת"ר פ"ז, יב.

(85) מגילה שם.

וצריך להשתדל ולפעול לא רק שענינים אלה לא יבלבלוהו לעבודת ה', אלא יתירה מזה, להפוך את הענינים המבלבלים עצמם לקדושה. ולדוגמא:

מבואר בתניא⁸⁹ בשם צוואת הריב"ש⁹⁰ שכאשר עומד בתפלה ועומד לנגדו עו"ג המדבר ומבלבלו בתפלתו, צריך להתבונן בענין ירידת וגלות השכינה ש"ניצוץ הארתה מתלבש בבחי' גלות דרך פרט בדבור עו"ג זה המדבר דברים המבלבלים עבודת ה' היא כוונת התפלה", ולידע שהכוונה בזה ("מה זאת עשה ה' לו") היא "כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו בעומק הלב ובכוונה גדולה כו".

ועד"ז בנוגע לכל הענינים המבלבלים לעבודת ה' — שצריך לידע ש"מאת ה' היתה לו זאת", "וכמ"ש⁹¹ כי ה' אמר לו (לשמעי) קלל (את דוד) . . כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה⁹², וכיון שכן, בודאי שהכוונה בזה היא לטובה, שע"ז יוסיף כח והתאמצות גדולה בעבודת ה', ואז, נופלים כל הקליפות (שאינם אלא דבר חיצוני, כמו הקליפה שמכסה על הפרי) והיו כלא היו, ונשאר רק קדושה בלבד.

וע"ז שמנצלים את הענינים המבלבלים עצמם שעל ידם יתוסף כח ואומץ בעבודת ה', ע"ז שמגלים את הניצוץ אלקי המלוכש בהם — מהפכים אותם לקדושה.

טו. והכח לזה הוא מעבודת ימי הפורים באופן ד"לא ידע" — שהו"ע היציאה ממציאותו ("ארויסגיין פון זיך"):

כאשר העבודה היא באופן של "ידע" — הרי גם מי שמגיע לדרגות נעלות, "אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים", ה"ה "דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו"⁹³, "יש מי שאוהב"⁹⁴, ועד"ז "יש מי שירא"⁹⁵ — יש ומציאות.

ולכן: (א) הדברים המבלבלים תופסים מקום אצלו, וצריך לחפש עצות ודרכים ללחום עמם, ולא כל פעם מוצא בנפשו הכחות הדרושים

89) אגה"ק סכ"ה (קמא, א). וראה גם
 תניא פכ"ח (לה, ב).
 90) סו"ס קב.
 91) שמואל-ב טז, יו"ד.
 92) אגה"ק שם (קלח, ב).
 93) תניא פל"ה.
 94) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד.
 ובכ"מ.
 95) ראה ספר הערכים חב"ד כרך א ע' רעט הערה 138.

ללחום עם הדברים המבלבלים. (ב) המלחמה עם הדברים המבלבלים היא בדרך של דחי', היינו, שכללות עבודתו בענין הביורורים היא באופן שימין הוא ימין ושמאל הוא שמאל, והענינים שמסטר דשמאל צריכים לדחותם מכל וכל, ואי אפשר לבררם ולהעלותם לקדושה (כהסדר ד"בעתה", שהסט"א והקליפה יאבדו לגמרי).

אמנם, כאשר העבודה היא באופן ד"לא ידע", שיוצא ממציאיותו ("ער גייט אַרויס פון זיך"), ומגבי' את עצמו מן הארץ ("ער הויבט זיך אויף פון דער ערד") טפח או אפילו אצבע עכ"פ — אזי הדברים המבלבלים אינם תופסים מקום כלל,

[ע"ד המבואר בהמאמר שבקונטרס פורים⁹⁶ ש"כאשר הוא במדרגת האמת .. רואין אנו במוחש שהזולת אינו מבלבל לו כלל .. אין הכוונה שהוא מבטל אותו, כי אם שהזולת הוא ממש כאילו אינו, והיינו שלא יש דבר המבלבל לו .. מפני שאינו תופס אצלו מקום ומציאות כלל, והסיבה לזה הוא העילוי שלו, מה שנתעלה למעלה ומדרגה עליונה יותר שאינו שייך אל הזולת .. ובמילא אין הזולת תופס מקום ומציאות כלל, וכמו עד"מ הזולת של עיר אחרת אינו מבלבל אותנו].

ומזה לוקחים כח גם לעבודה באופן של "ידע",

— כמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁷ בשם רבינו הזקן, שע"י העבודה ד"לא ידע" בפורים, נעשית גם העבודה ד"ידע" במשך כל השנה באופן אחר לגמרי —

שתהי' היכולת (לא רק לדחות ולשבור את הדברים המבלבלים, אלא אדרבה) להתעסק עם הענינים המבלבלים באופן של התלבשות⁹⁸ כדי לבררם ולזככם ולהפכם לקדושה, כך, שעל ידם ניתוסף עליוי הן בגשמיות והן ברוחניות (ע"ד אופן העבודה ד"זכו אחישנה", שנעשה הביורור גם בקליפת עמלק, ועי"ז נעשה יתרון ותוס' אור בקדושה).

טז. וההתחלה בזה בימי הפורים — "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

ואף שבדרך כלל יש להזהר בכגון-דא כיון שיכולה להיות מזה

98) כי, לצורך פעולת הביורור והזיכור בהכרח להתלבש בהם, ואי אפשר לעמוד מרחוק, כמו בשביל פעולת הדחי' והשבירה (ראה גם סה"מ תשי"א ע' 289. תו"מ סה"מ תמוז ע' נ ואילך).

96) ד"ה וקבל היהודים הנ"ל פי"ד (סה"מ תשי"א ע' 3-192).
97) ראה שיחת פורים תש"ו ס"ב (סה"ש תש"ו ס"ע 23 ואילך). הובא גם בסוף המאמר (לעיל ע' 297).

תוצאה בלתי־רצויה, ו"אדם מועד לעולם כו' בין ער בין ישן וכו'"⁹⁹ — הרי, במה דברים אמורים, כשעושה זאת על דעת עצמו, אבל, כשעושה זאת מצד ציווי התורה, לוקחת תורה את האחריות שהתוצאות מזה תהיינה אך ורק טוב, וטוב הנראה והנגלה, הן בנוגע לימי הפורים עצמם, והן בנוגע לפעולתם על כל השנה¹⁰⁰.

ובנקודה העיקרית — שע"י ההתעלות למעמד ומצב "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", מהפכים את ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי", ממרירו למיתקא ומחשוכא לנהורא, ולהעמיד את עצמו ואת הסביבה כולה בקרן אורה,

— כתיב¹⁰¹ "כתית למאור", ומבואר בדרושי רבותינו נשיאינו¹⁰² דיוק הלשון "כתית למאור" דוקא (ולא לאור או להאיר), היינו, שעיקר ההדגשה היא בנוגע ל"מאור" ("עס דאַרף זיין דער צוטראַג צום מאור"), אבל לאח"ז ממשיך בכתוב¹⁰¹ "להעלות נר תמיד", שהו"ע האור והגילוי —

ועד שנמשך ובא בגילוי בטוב הנראה והנגלה, בכני חיי ומזונא רויח.

* * *

יז. בהמשך להמדובר לעיל שענינו של פורים הוא "ונהפוך הוא", להפוך ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי", ע"ד ש"מבני בניו של המן למדו תורה ברבים" — יש להביא דוגמא מענין שנתגלה לאחרונה בחכמות חיצוניות, שעל ידו מתורצת טענה וקושיא בנוגע לכללות הנהגת בני"ע"פ התומ"צ, כדלקמן.

ובהקדמה:

איתא בגמרא¹⁰³ "כי נח נפשי' דרבי יהושע בן חנניא (קודם פטירתו) אמרו לי' רבנן מאי תהוי עלן מאפיקורוסין (לפי שר' יהושע בן חנניא הוא ה' מפורסם בעל נצחון נגד המינים כגון בהך דפ"ק דבכורות¹⁰⁴ בסבי דבי אתונא¹⁰⁵), אמר להם, אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם¹⁰⁶, כיון

(103) חגיגה ה, ב.

(104) ח, ב.

(105) חדא"ג מהרש"א לחגיגה שם.

(106) ירמי' מט, ז.

(99) ב"ק כו, סע"א (במשנה). וש"נ.

(100) חסר קצת (המו"ק?).

(101) ר"פ תצוה.

(102) ראה גם ד"ה וקבל היהודים הנ"ל

פ"ג. פט"ו (סה"מ תשי"א ע' 182. ע' 193).

שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם של אומות העולם". כלומר, האפשרות לקושיא מצד חכמות חיצוניות אינה אלא במקום שיש תירוץ בחכמה דקדושה.

וטעם הדבר — לפי שהצורך בחכמות חיצוניות אינו אלא בשביל התועלת בעבודת ה' [ובלשון רבינו הזקן בתניא¹⁰⁷]: "אלא א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן, דהיינו כדי להתפרנס מהן בריוח לעבוד ה', או שיודע להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו", כמו, חכמת התכונה לצורך קידוש החודש, או חכמת הרפואה לצורך רפואת חבירו (מצד החיוב דאהבת ישראל, "ואהבת לרעך כמוך"¹⁰⁸), שזהו אופן נעלה יותר מעשייתן קרדום לחתוך בהן, כיון שהחכמות חיצוניות עצמם מנוצלות לעניני קדושה¹⁰⁹]. אבל מצד עצמם אין בהם צורך, ובמילא אין להם מציאות, ולכן, קושיא מצד חכמות חיצוניות שאין עלי' תירוץ בחכמה דקדושה, העלם והסתר על קדושה — אין לה מציאות וקיום כלל, ועכצ"ל, שעל כל קושיא יש תירוץ בחכמה דקדושה.

אמנם, גם כשיש תירוץ בחכמה דקדושה — הרי תירוץ הקושיא הוא רק דחיית וביטול ההעלם וההסתר על קדושה, וכיון שהתכלית היא (לא רק לדחות ולבטל ההעלם וההסתר, אלא גם) להפכו לקדושה (כמודגש בימי הפורים) — יש לנצל את החכמות החיצוניות עצמם שעל ידם תתורץ קושיא על קדושה.

— מובן וגם פשוט, שאין זה הכשר ח"ו ללימוד חכמות חיצוניות. משל למה הדבר דומה, לאדם שיעמיד את עצמו בסכנה, ויקפוץ מהגג, כדי שיוכל לברך ברכת הנסים ולהראות שהקב"ה יכול להציל מסכנה ע"י נס! ... כוונת הדברים היא רק לאלה שמאיזו סיבה למדו כבר חכמות חיצוניות, שצריכים לידע שהעבודה המוטלת על כתפיהם היא (לא רק שהחכמות החיצוניות לא יבלבלו אותם מעבודת ה', לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם) לנצל את החכמות החיצוניות גופא להחזקת היהדות, התורה והמצוות, וגם — לאחרי הסרת מסוה הבושה... — להפצת מעיינות החסידות חוצה, שהמעיינות יגיעו גם למקומות כאלה שיכולים לחשוב שלעת-עתה אין להם שייכות לכאורה לתורת החסידות.

יח. ולאחרי הקדמה זו — נבוא לתרץ קושיא על קדושה מענין שנתגלה בחכמות חיצוניות:

(109) ראה אג"ק ח"ג ע' קכג ואילך. ע' קסט ואילך.

(107) סוף פ"ח.
(108) קדושים יט, יח.

אחת הטענות נגד הנהגת בני ע"פ התורה, היא, העובדה ש"אתם המעט מכל העמים"¹¹⁰. ושני פרטים בזה: (א) כיצד יכולים לדרוש מהמיעוט לעמוד על עמדו נגד הרוב? (ב) גם כאשר המיעוט יעמוד על עמדו נגד הרוב, דיים שיפקיעו את עצמם, וכיון שכן, מהי התועלת בעמידה נגד הרוב כשסו"ס ישארו מיעוט בלבד?

ובפרטיות יותר:

המיעוט דבני הוא לכל לראש ביחס לכל העמים — "אתם המעט מכל העמים". ובפרט ע"פ הידוע¹¹¹ שהסדר אצל בני הוא שאינם מחפשים אחר גרים, ולא איכפת להם שלא יתוספו גרים, וישארו "המעט מכל העמים".

[ומ"ש בגמרא¹¹² "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" — מבואר בחסידות¹¹³ שאי אפשר לפרש שהכוונה היא לגרים כפשוטו, שהרי מספר הגרים שניתוספו על בני אינו לפי ערך מספר בני שגלו לבין האומות, אלא הכוונה היא לקיום התומ"צ בהדברים הגשמיים שבעולם שעי"ז עושים מהגשמיות רוחניות¹¹⁴, שזהו"ע של גירות, שלוקחים דבר גשמי שמצד עצמו אינו שייך ליהודים ויהדות (כמארז"ל¹¹⁵ שיעקב ועשו התחלקו ביניהם, עשו לקח עולם הזה, גשמיות, ויעקב לקח עולם הבא, רוחניות), ועושים ממנו ענין של יהדות].

ומלבד היותם "המעט מכל העמים", הרי, גם בנוגע לעם ישראל גופא — אלה שנזהרים בקיום התומ"צ בשלימות עד לדקדוק קל של דברי סופרים, הם מיעוט לגבי שאר בני שאינם נזהרים כ"כ.

ויתירה מזה: בנוגע לכל אחד מישראל גופא (גם אלה שמדקדקים על דקדוק קל של דברי סופרים) — הזמן שמוקדש לענינים רוחניים הוא מיעוט לגבי הזמן שהולך על הענינים הגשמיים.

— בנוגע להאבות אמרו חז"ל¹¹⁶ "האבות הן הן המרכבה",

114) ולא רק בקו התורה ובקו העבודה, אלא גם בקו דגמילות חסדים, שלוקחים דבר גשמי ועושים בו טובה ליהודי לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, או אפילו בגשמיות בלבד — ה"ז נעשה ענין רוחני.
115) יל"ש תולדות רמז קיא. וראה שיחת ש"פ ויקהל ס"ח (לעיל ע' 271).
116) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. זח"ג רנו, ב.

110) ואתחנן ז, ז.
111) ראה יבמות מז, א.ב. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג הי"ד. רפ"ד. טוש"ע יו"ד סרס"ח ס"ב.
112) פסחים פז, ב.
113) ראה תו"ח חיי שרה קכא, סע"ב ואילך. ספר הלכותיים (דא"ח להצ"צ) ערך גר ס"ג (ס"ע תקלוז ואילך). ושי"נ. סה"מ תרכ"ח ע' קנו ואילך.

ומבואר בתניא¹¹⁷ ש"כל אבריהם כולם ("הם וכל אשר להם"¹¹⁸) היו קדושים ומובדלים מעניני עולם הזה ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" ("כל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפילו שעה אחת"¹¹⁹), ובביכיל חסידות כת"¹²⁰ מוסיף: "אפילו בשינתם", כלומר, שיהודי יכול להעמיד את עצמו במעמד ומצב כזה שאפילו בעת השינה, שמסתלק עיקר החיות ונשאר רק "קיסטא דחיותא"¹²¹, יהי' מרכבה לאלקות, כך, שכל מציאותו וכל עניניו הם רוחניות וקדושה. אבל, אצל אנשים כערכנו, המציאות בפועל ממש היא שלא נמצאים במעמד ומצב נעלה כזה, ולא עוד אלא שהענינים הרוחניים הם "מעט" לגבי הענינים הגשמיים. ובפרט בימינו אלה, בזמן הגלות, חושך כפול ומכופל בגשמיות, שמורה על החושך כפול ומכופל ברוחניות,

— כידוע שכל הענינים הגשמיים משתלשלים מהענינים הרוחניים, וכשיש גזירה על בני' בגשמיות ה"ז מפני שכן הוא המצב ברוחניות, וכשהמצב הרוחני הוא באופן של סכנת נפשות רח"ל, נעשה גם המצב הגשמי באופן של סכנת נפשות רח"ל, כפי שמצינו בגמרא¹²² בנוגע לפורים: "שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כלי", אמר להם.. מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר (איך זכו לנס), אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים", כלומר, הגזירה על הגוף מורה על המצב של הנשמה, אלא שהגזירה מעוררת ומגלה את הכחות הנסתרים של הנשמה לתקן את המצב הרוחני, ועי"ז מתבטלת בדרך ממילא הגזירה הגשמית —

הרי בודאי שבזמן ומצב כזה — חושך כפול ומכופל דזמן הגלות — הענינים הרוחניים הם "מעט" לגבי הענינים הגשמיים.

ובמילא נשאלת השאלה: כיון ש"אתם המעט מכל העמים", ולא רק מכל העמים, אלא גם אצל כללות עם ישראל ואצל כל אחד מישראל גופא הענינים הרוחניים הם מעט לגבי הענינים הגשמיים — מהי התועלת בכללות ה"מלחמה" על קיום התומ"צ בהידור, בה בשעה שסוכ"ס נשארים רק מיעוט לגבי הרוב?

תקמ. וש"נ.

(117) פכ"ג (כח, ב).

(121) ראה זח"א פג, א.

(118) שם פל"ט (נג, א).

(122) מגילה יב, א (נת' בלקו"ש חל"א ע')

(119) שם רפל"ד.

(120) נדפס במאמרי אדה"ז הקצרים ע' 170 ואילך.

יט. והתירוץ על זה — מחידוש שנתגלה לאחרונה בחכמות חיצוניות בנוגע לענין ה"אַטָאָם"¹²³:

בעבר היתה הדעה הרווחת ש"כמות" היא מוגבלת, וה"איכות" היא בהתאם להגבלת ה"כמות", ובמילא, כדי לפעול דבר גדול ביותר, יש צורך בריבוי גדול של כמות.

אבל בתקופה האחרונה נתגלה בחכמות חיצוניות שלא הכמות היא הקובעת, ואין צורך בריבוי כמות, אלא העיקר הוא לגלות את כל האיכות שנמצאת בהכמות, לגלות את הכחות הנעלמים שבהכמות שיבואו מן ההעלם וההסתר אל הגילוי, ואז מספיקה גם כמות קטנה ביותר בשביל לפעול ענינים גדולים ("געוואַלדיקע ענינים").

התגלית שנתגלתה בחכמות חיצוניות, היא, שע"י חלוקת ה"אַטָאָם" לחלקים קטנים ביותר, יכולים להפיק כח ואנרגי בשביל לפעול כו"כ ענינים, שבעבר היו סבורים שבשביל זה יש צורך בכמות גדולה ביותר של חומר וגשם.

כלומר, לא הכמות היא הקובעת, כי אם, ניצול כל האיכות שיש אפילו בכמות קטנה ביותר, ולא עוד אלא שניצול האיכות הטמונה בהכמות היא ע"י חלוקתו לחלקים קטנים יותר, שמשמעותה של "חלוקה" זו היא הביטול מהישות שלו ("ער זאָל ווערן אויס יש"), ואז יכולים ע"י כמות קטנה ביותר לפעול דברים גדולים ביותר.

אלא, שכיון שענין זה נתגלה בחכמות חיצוניות שמצד הקליפה, לכן, השימוש הראשון שנעשה בזה הי' להירוט וחורבן, אבל במשך הזמן בודאי ישתמשו בזה לבנין ותיקון.

ובכל אופן, כבר עכשיו יכולים ללמוד מזה מוסר-השכל — שאין להתפעל מהעובדה ש"אתם המעט מכל העמים", כי, כשמגלים את הכחות הנעלמים שטמונים ב"מעט", כח המסירת-נפש (ביטול הישות, בדוגמת חלוקת ה"אַטָאָם"), יש בכחה של כמות קטנה ביותר, "אַטָאָם" אחד, להפוך עיר שלימה ולכבוש עולם שלם!

כ. ענין זה מודגש בעבודתו של אברהם אבינו — היהודי הראשון¹²⁴:

(123) ראה גם אג"ק ח"ח ע' קסח. חי"א (124) ראה גם שיחת ש"פ ויגש ס"ג (לעיל ע' תכב. חי"ג ע' שיב. לקר"ש חט"ו ע' 47. ע' 154-5).

כתיב¹²⁵ "אחד הי' אברהם" — אחד ויחידי, וכנגדו התייצב כל העולם, כדרשת חז"ל¹²⁶ על הפסוק¹²⁷ "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" (שנאמר בדור הפלגה), ש"אמרו דברים חדים על שני אחדים, על ה' אלקינו ה' אחד¹²⁸ ועל אחד הי' אברהם", ונקרא "אברם העברי"¹²⁹, ע"ש ש"כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד"¹³⁰.

ואעפ"כ — כהמשך הכתוב לאחרי "אחד הי' אברהם" — "וירש את הארץ", היינו, שבהיותו אחד ויחידי כבש את העולם כולו [שהרי לא נאמר "וירש זרעו (כשנעשו רבים) את הארץ", אלא "וירש (הוא בעצמו) את הארץ", בהיותו אחד ויחידי], עי"ז ש"ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"¹³¹, "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב"¹³², היינו, שלא הסתפק בכך שהוא בעצמו ידע ש"ה' א-ל עולם", אלא "התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם"¹³³, וכל מי שפגש, אפילו ערבי, פעל עליו שגם הוא יכריז "ה' א-ל עולם".

כא. ודוגמתו בעבודת כא"א מישראל:

גם כשנמצא במעמד ומצב שהוא אחד ויחידי ("אחד הי'") בכל הקהילה, העדה או הסביבה כולה, ואינו רואה אפשרות לקרבם לתורה ומצוות — צריך לידע שניתנו לו הכחות הדרושים לכך, ועליו מוטלת האחריות בנוגע לכל הקהילה והסביבה כולה, לקרבם לתומ"צ, ולעשותם יהודים יראים ושלמים, ובמשך הזמן — גם חסידים.

יהודי שהקב"ה זיכהו שגדל והתחנך אצל אב חסידי, והיתה לו הזכות לראות את הרבי — כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהוא נשיא הדור עד ביאת המשיח — ולשמוע ממנו דברי תורה ("אָ פּאָר ווערטער צי מער פּון אַ פּאָר ווערטער"), ודברים אלה חקוקים בזכרונו [וגם אם הוא לא זוכר, חקוקים הדברים במוח הזכרון דנפש האלקית¹³⁴] — בודאי ניתנו לו הכחות והוטלה עליו האחריות לפעול על הסביבה כולה, ובזה גופא — אסור לו להסתפק בכך שיפעול עליהם שלא יגיעו

(130) ב"ר ספמ"ב.

(131) וירא כא, לג.

(132) סוטה יו"ד, סע"א ואילך. וראה גם

ב"ר ספל"ט.

(133) רמב"ם הל' עי"ז פ"א ה"ג.

(134) ראה לקו"ת ס"פ קדושים.

(125) יחזקאל לג, כד.

(126) ב"ר פל"ח, ו. יל"ש נח עה"פ (רמו

סב).

(127) נח יא, א.

(128) ואתחנן ו, ד.

(129) לך לך יד, יג.

למצב גרוע יותר ח"ו, ואסור לו להסתפק בכך שיביא אותם למעמד ומצב של שמירת השולחן-ערוך, ואסור לו להסתפק אפילו בכך שיביא אותם למעמד ומצב שיתנהגו לפנים משורת הדין, אלא צריך לידע שדורשים ממנו להביא את הסביבה כולה לאור החסידות ולמאור החסידות!

כיון שגילו לו אור החסידות והמאור שבחסידות, צריך הוא לפעול שבכל הסביבה יתגלה אור החסידות והמאור שבחסידות.

וכיון שדורשים ממנו זאת — בודאי ניתנו לו הכחות הדרושים לכך.

כב. ישנם כאלה ששואלים קושיא: נמצאים אנו בחושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא, ואיננו יכולים להידמות לזקני החסידים, לחסידים הראשונים, ובודאי לא לדורות הראשונים; החושך נעשה גדול יותר, והדור נעשה קטן יותר; ואעפ"כ, תובעים מאתנו שלמרות שהחושך נעשה גדול יותר והדור נעשה קטן יותר, נפעל דוקא עכשיו ביאת המשיח — היתכן?!

הנה על זה נאמר בקהלת¹³⁵ "אל תאמר .. שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה". — לא נאמר בכתוב שאין זו שאלה, השאלה היא שאלה, אבל, "לא מחכמה שאלת על זה".

חכמה העליונה קבעה את הסדר בעולם, סדר הדורות, ומי יהי באיזה דור, וכפי שמצינו ש"הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו"¹³⁶, וכיון שאותנו העמידו בדור זה, בודאי ניתנו לנו הכחות הדרושים לעבודה בדור זה.

— בדורו של אברהם אבינו, לא ניתנו מצוות יתירות מלבד שבע מצוות בני נח ומצוות מילה¹³⁷,

[ומרומו בפסוק "אחד הי' אברהם" — כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' השיחות דפורים¹³⁸ שהח"ת ד"אחד" רומז לשבע מצוות בני נח ומצוות מילה, כי בנוגע לזמן ש"אחד הי' אברהם", קודם מתן-תורה, ואפילו קודם לידת יצחק¹³⁹, קשה לפרש שהח"ת קאי על ז' רקיעים

(135) ז, יו"ד. כי, כשנולד יצחק היו כבר שנים,

(136) סנהדרין לח, ב. וש"נ. אברהם ויצחק, ועכצ"ל ש"אחד הי' אברהם"

קאי על הזמן שלפני לידת יצחק, שאז הי'

אברהם אחד ויחיד.

(135) ז, יו"ד.

(136) סנהדרין לח, ב. וש"נ.

(137) רמב"ם הל' מלכים רפ"ט.

(138) דשנת תש"ג ס"ח (סה"ש תש"ג ס"ע

וארץ¹⁴⁰, שהרי בזמן שאברהם הי' אחד ויחידי בארץ, אי אפשר לומר שהי' כבר הגילוי ד"אלופו של עולם" בז' רקיעים וארץ, ולכן צריך לפרש שהחיי"ת רומז לז' מצוות ב"נ ומצות מילה],

וכיון שכן, הרי זה גופא מהוה סימן שבדור ההוא הי' די במצוות אלה לבדם לפעול תיקון העולם.

ובדורנו זה, כיון שהחושך נעשה גדול יותר והדור נעשה קטן יותר, וכשמסתכלים בהנעשה בעולם שהחושך כפול ומכופל, וידע איניש בנפשי' מעמדו ומצבו, לא רואים לכאורה שום עצה ומבוא כיצד להפוך את העולם ממרירו למיתקא ומחשוכא לנהורא — ה"ז הוכחה שנדרשת מאתנו עבודה קשה יותר, וכיון שכן, בודאי ניתן לנו הכח המיוחד הדרוש לעבודה זו, כח המסירת נפש.

— כחות הגלויים נתמעטו אמנם בדור זה, דרא דעקבתא דמשיחא; אבל כח המס"נ (כחות הנעלמים) מתגלה דוקא בבחינת העקביים (ואצל אנשים פשוטים), דורנו זה¹⁴¹.

וכשיוצאים לעולם בכח המס"נ — אין מקום להתפעל מזה ש"אתם המעט מכל העמים", כיון שיודעים שבכחו וביכלתו של יהודי אחד לפעול על קהילה ועדה שלימה, להפכם ליהודים יראים ושלמים וחסידים.

כג. ועדיין יכול לטעון: ע"פ שכל, טעם ודעת, לא נראית האפשרות להביא הדבר מן הכח אל הפועל, לגלות את הכחות שלו באופן שיוכל לבדו לפעול על קהילה שלימה.

והמענה לזה — שהתחלת העבודה צריכה להיות כבימי הפורים באופן ד"דלא ידע":

גם כאשר אינו מבין בשכלו כיצד יבוא הדבר לידי פועל, צריכה להיות הגישה באופן שמוחלט אצלו בתוקף הכי גדול, אי אפשר בלאו הכי, שצריך להתנהג באופן ש"עינו טובה (גם) בשל אחרים"¹⁴², ע"י ההתעסקות עם הקהילה כולה, ומוחלט אצלו שכיון שהוטל עליו תפקיד זה (גם אם אין הדבר מתקבל בשכלו) צריך הוא למלאותו, ואז, בודאי

שם ס"ו).

(141) ראה תו"מ סה"מ אדר ע' עח. וש"נ.

(142) ע"פ לשון המשנה — אבות פ"ה

מ"ג. וראה גם נדרים לח, א.

(140) כהפירוש הרגיל ד"אחד", שהאל"ף רומז לאלופו של עולם, החיי"ת רומז לז' רקיעים והארץ, והד' רומז לד' רוחות העולם (סמ"ק הובא בב"י א"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז

ימצא את הדרכים והאופנים המתאימים — ע"פ שכל, טעם ודעת, "ידעו" — לפעול על הקהילה כולה.

— החיוב "לבסומי עד דלא ידע" הוא בימי הפורים בלבד, ואילו בכל השנה כולה סדר העבודה הוא באופן ד"ידע" דוקא, אלא, שה"לא ידע" דימי הפורים פועל גם על מחרת פורים ועל כל השנה כולה, שסדר העבודה ד"ידע" יהי' באופן אחר, כפתגם רבינו הזקן (כנ"ל סט"ו).

ועד"ז בנדו"ד: ההתעוררות בימי הפורים להתעסק עם הקהילה כולה, אף שאינו יודע ("לא ידע") כיצד יעשה זאת, פועלת על הימים שלאח"ז למצוא ולידע ("ידע") הדרכים והאופנים המתאימים להתעסקות עם הקהילה כולה — בדרכי נועם, "דברי חכמים בנחת נשמעים"¹⁴³, לאט לאט ובסדר מסודר — לא רק לשמור שלא תתדרדר ח"ו, אלא אדרבה, שתשגשג מעלה מעלה, להיות קהילה של יהודים יראים, ואח"כ שלמים, ואח"כ חסידים ("א' חסידישע קהילה").

וכמו כן בנוגע לעבודה עם עצמו — שכאשר תובעים ממנו לעשות דבר שאינו מבין בשכלו כיצד יוכל לעשותו, צריך לגשת לדבר באופן ד"לא ידע", ואח"כ ימצא את הדרך המתאימה ע"פ שכל, טעם ודעת. ולדוגמא, בהמוזכר לעיל (סי"ז) שאלה שכבר למדו חכמות חיצוניות צריכים לנצלם לענייני קדושה — שגם אם אינו מבין בשכלו כיצד יוכל למלא זאת, צריך להחליט בנפשו אחת ולתמיד ("אינימאָל פּאַר אַלעמאָל") שכך יעשה בפועל ממש, ואח"כ ימצא את הדרך המתאימה לכך, ע"פ שכל, טעם ודעת.

— בענינים כגון-דא, שמטילים על מישהו עבודה קשה שלכאורה אין לה מקום ע"פ שכל, אמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴⁴, שאם לא מוצאים עצה איך לעשות את הדבר בפועל, צריכים לומר קאָפיטל תהלים! ...

כד. ובענין זה (שיש להתחיל באופן ד"לא ידע") יש לימוד והוראה מסיפור המגילה אודות הנהגתו של מרדכי בנוגע לביטול הגזירה: מסופר במגילה שכאשר מרדכי שמע אודות גזירת המן — אזי "ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר . . ויזעק זעקה גדולה ומרה"¹⁴⁵. ולכאורה אינו מובן — כפי ששואל כ"ק מו"ח אדמו"ר בא'

144) ראה סה"ש תש"ד ע' 43.

145) אסתר ד, א.

143) קהלת ט, יז. רמב"ם הלי' דעות פ"ב

ה"ה.

מהשיחות דפורים¹⁴⁶ — כיון שמרדכי הי' משרי המלוכה, "יושב בשער המלך"¹⁴⁷, הרי, בשמעו ע"ד הגזירה, הי' לו ללבוש ה"צילינדער", לילך לחצר המלך ולעסוק בשתדלנות הדרושה לביטול הגזירה; ובמקום זה — לבש שק ואפר וזעק זעקה גדולה ומרה!?

בשלמא אילו הי' מדובר אודות שמש של בית-כנסת, בחור-ישיבה, או סתם יהודי זקן, בן שמונים, תשעים או מאה שנה, לא הי' מקום לקושיא, שכן, להיותו מהדור הישן ("אַלד־פעשאַנד"), "בטלן", אינו יודע מה לעשות ואין לו דרך אחרת, אזי הולך לבית-המדרש וזועק... אבל מרדכי, שהי' משרי המלוכה, וידע כל דרכי הנהגת שרי המלוכה כיצד פונים אל המלך — הי' צריך, ע"פ שו"ע, להשתדל לבטל הגזירה בדרך הטבע, ע"י שתדלנות בחצר המלוכה, ותמורת זה, אינו מתבייש, ולובש שק ואפר וזועק זעקה גדולה!...

והמענה לזה — מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר — שכאשר מדובר בענין שאינו נוגע לו אישית, ופעולתו בזה אינה אלא למלא תפקידו בתור שתדלן לטובת אחריו, אזי מתנהג כמו "שתדלן", שמקפיד על כל גינוני חצר המלכות, ללבוש "צילינדער" וכו', ומתבייש להופיע בצורה אחרת; אבל כשמדובר בענין שנוגע לו, וענין שנוגע לחיים או להיפך ח"ו, שנוגע בנקודת הנפש — אזי אין מקום לחשבונות כלל, ולא מתחשבים בשום דבר; התגובה הראשונה היא — "וילבש שק ואפר .. ויזעק זעקה גדולה ומרה", ורק לאח"ז מתחילים לחשוב אודות דרכי הפעולה, בדרך הטבע וכו'.

ובסגנון האמור — שההתחלה היתה באופן ד"לא ידע", ללא חשבונות שכליים, ורק לאח"ז באה ההנהגה באופן ד"ידע", ע"פ שכל, טעם ודעת.

ועי"ז שההתחלה היתה באופן ד"ויזעק זעקה גדולה ומרה", אזי לא זו בלבד שנתבטלה הגזירה, אלא יתירה מזה, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם⁸², וכמבואר בחסידות¹⁴⁸ שהענין ד"ישלטו היהודים" נעשה "בשונאיהם", ע"י שונאיהם, שנתהפכו לקדושה, אתהפכא חשוכא (דשונאיהם) לנהורא, כמ"ש¹⁴⁹ "ורבים מעמי הארץ מתייהדים" ("מתגיירים"), היינו, לא זו בלבד שלא היו מנגדים ח"ו לבני ישראל, אלא אדרבה, שהוסיפו גרים בישראל.

(146) דשנת תש"ג ס"ד (סה"ש תש"ג ע' 73).
 (147) וראה גם סה"ש תש"ה ע' 73.
 (148) אסתר ב, יט. ועוד. וראה מגילה (יג, סע"א) שאחשוורוש שקל עצה ממרדכי.
 (148) עיין לקו"ת סד"ה ה' לי בעוורי [דרושי שמע"צ צ, ב] — מכתב אדר"ח אד"ש שנה זו (אג"ק ח"ד ע' קצח).
 (149) אסתר ח, יז (ובפרש"י).

כה. ומזה למדים מוסר-השכל על כל השנה — שהרי עניני הפורים הם באופן ש"זכרם לא יסוף"¹⁵⁰, שנמשכים ופועלים בכל השנה כולה:

בודאי דורשת התורה שעניני העבודה יהיו ע"פ שכל, טעם ודעת, אבל, התחלת העבודה צריכה להיות באופן ד"לא ידע", כמודגש בהתחלת העבודה דכל יום באמירת "מודה אני", ענין הביטול שלמעלה מטו"ד, "לא ידע".

ובפשטות: כשתובעים ממנו ענין מסויים — לא נוגע הטו"ד שלו, אם הוא כן מביין או לא מביין, ולא איכפת לו אם זהו ענין ד"ארור המן" או ענין ד"ברוך מרדכי"; עליו לדעת רק ש"חייב איניש כו", וכיון שהטילו עליו חיוב זה, צריך למלאותו.

וכאשר התחלת העבודה היא באופן ד"לא ידע", אזי נעשית גם העבודה ד"ידע" באופן אחר, ולא עוד אלא שגם אם ישנם ענינים שנראים לו כהעלם והסתר (ברוחניות או בגשמיות או בשניהם יחד), ומצד השכל ("ידע") לא יתכן שיתהפכו לקדושה, ודיים שלא יעלימו ויסתירו על קדושה, הרי, ע"י התחלת העבודה באופן ד"לא ידע", פועל גם בנוגע לענינים אלה, שלא זו בלבד שלא יעלימו ויסתירו, ולא זו בלבד ש"בעל כרחם יענו אמן", אלא שיתהפכו באופן שעל ידם יתוסף סיוע בקדושה.

* * *

כו. [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכמה מהחסידים משקה מכוסו, וכל הנאספים התחילו לבקש משקה מכ"ק אדמו"ר שליט"א, והתחיל לחלק משקה מכוסו לכל הנאספים¹⁵¹, ולאחדים מהם אמר ענין פרטי, כדלקמן.

לא' ששמו יצחק — אמר¹⁵²]:

אודות עבודתו של יצחק [יצחק הראשון, שעל שמו נקראים כל אלה ששם יצחק] בחפירת בארות, מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵³, שפעולת

התחיל לדבר עמו באנגלית. — אח"כ ביקש אחר שכ"ק אדמו"ר שליט"א ידבר עמו באנגלית שמבין יותר טוב מאידיש, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ניט אַלץ דאַרף-מען נאַכגעבן", ודיבר עמו (התוכן דלקמן ע"ד הפעולה עם הזולת) באידיש (המו"2).
(153) ראה סה"מ תרנ"צ ע' קלא ואילך. וש"נ.

(150) אסתר ט, כח. וראה רמב"ם הל' מגילה בסופן.

(151) לאחרי שנגמר המשקה ונשארו אחדים שלא קיבלו, הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א למזוג לכוסו מים, ונתן גם להם מכוסו לומר לחיים (המו"2).

(152) כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לדבר עמו באידיש, וכשאמר שאינו מבין אידיש,

החפירה אינה אלא להסיר את הכיסוי של האבנים והעפר, ואז מתגלים המים שנמצאים שם מקודם לכן, היינו, שאין כאן פעולת דבר חדש, כי אם, הסרת הדברים המעלימים ומסתירים בלבד. וענינו בעבודת ה' — שאצל כאו"א מישראל ישנו באר מים חיים, שקאי על הנשמה הקשורה עם הקב"ה, אלא, שיש צורך להסיר את הדברים המעלימים ומסתירים, ואז מתגלית הנשמה שנמצאת בו.

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לעבודה עם עצמו — כן הוא גם בנוגע לעבודה עם הזולת:

כאשר פוגשים יהודי [פגישה שבודאי אינה במקרה אלא לשם כוונה ותכלית] שלעת-עתה אינו מקיים תומ"צ — צריכים (רק) להסיר ממנו את הדברים המעלימים ומסתירים על נשמתו, ואז מתגלית נשמתו, התקשרותו עם הקב"ה, ובמילא, יתחיל לקיים תומ"צ, הנחת תפילין, שמירת שבת, וכיו"ב.

כדי להצליח בעבודה עם הזולת צריכה להיות תחילה העבודה עם עצמו, וכשיפעל בעצמו, אזי יפעל גם על הזולת. וכל זה נעשה גם צינור להצלחה בכללות החיים בכל המצטרך לו.

[הנ"ל אמר שצריך להמתין עד שיפעל על עצמו ואז יוכל לפעול על הזולת, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: משיח אינו יכול להמתין... צריכים לעסוק בשני הענינים — עבודה עם עצמו ועבודה עם הזולת — גם יחד].

[לא' ששמו יוסף — אמר:]

השם "יוסף" הוא ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁵⁴, ומבואר בחסידות¹⁵⁵ שענינו לעשות מ"אחר" — שנדמה לו שהוא "אחר" — "בן".

ענין זה הוא הן בנוגע לעבודה עם עצמו, כשנדמה לו שהוא בעצמו במעמד ומצב של "אחר", והן בנוגע לעבודה עם הזולת שנראה בחיצוניות שנמצא במעמד ומצב ד"אחר" — שצריכים לגלות את מציאותו האמיתית, שהוא "בן".

[לא' אמר:]

דובר לעיל (סיד) שכל יו"ט פועל וממשיך ענינו על כל השנה כולה. ר"ה — פועל וממשיך הענין דקבלת-עול, יוהכ"פ — ענין

155) ראה אוה"ת עה"פ (רכ, א ואילך).
ויחי שפו, א ואילך. ועוד.

154) ויצא ל, כד.

התשובה, ופורים — פועל וממשיך הענין ד"עד דלא ידע" על כל השנה. ובכח זה — "עד דלא ידע" — יכולים להפוך קהילה שלימה ולפעול עליהם לילך בדרך התורה והמצוה, ולהאיר אותם באור החסידות. וכדי לפעול עליהם — צריכים להתחיל בעבודה עם עצמו ("טאָן מיט זיך"), אבל, אין להמתין עד שיגיע לשלימות העבודה עם עצמו, — וכמאמר¹⁵⁶ אדמו"ר האמצעי לא' החסידים שנכנס ל"חידות" והתאונן שכאשר חוזר חסידות ברבים נעשה אצלו רגש של ישות: "אָ ציבעלע זאָל פון דיר ווערן אָבער חסידות זאָלסטו חזרין"... — צריכים להתחיל בעבודה עם עצמו, והתחלת העבודה עם עצמו מספיקה כבר כדי לעסוק בעבודה עם הזולת.

* * *

כז. (כשנתארך זמן ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):
ע"פ דין נסתיים כבר יום ארבעה עשר לחודש שנים עשר, והתחיל יום חמשה עשר בו — "שושן פורים" — שבו חוגגים פורים בשושן, ובכרכים המוקפים חומה.
והענין בזה:

מבואר בתו"א¹⁵⁷ ש"שושן" הוא "מלשון שושן עמק איזומה"¹⁵⁸, שהיא בחי' כשושנה בין החוחים¹⁵⁹. . . והשושנה אדומה בעצם, אך ע"י האש [לא אש גשמית ח"ו, אלא אש רוחנית דקדושה, אש דאהבת ה', ששורפת ומכלה את האש דאהבה זרה דלעו"ז] מתלבנת [שהר"ע גילוי בחי' החסדים, ברוחניות וגם בגשמיות]. . . והיינו שע"י גלות מדי נתבררו נש"י. . . ונקראת איזומה לשון תוקף להגן עליהם מפני החיצונים" [לא רק "חיצונים" כפשוטו, אלא גם ענינים כאלה שלפי-ערך מעמדו ומצבו ה"ה בבחינת "חוחים"].

כלומר, "שושן" מורה על מעמדם ומצבם של בני' בזמן הגלות כלל, ובדורות האחרונים בפרט, ועאכ"כ לאחרי הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאז ניתוסף יותר בהירידה ד"שושן עמק איזומה"¹⁶⁰.

158) נוסח הפיוט בתפלת מוסף דיוהכ"פ.

159) שה"ש ב, ב.

160) ראה גם תו"מ ח"א ע' 18.

156) ראה גם לקו"ש ח"א ס"ע 328

ואילך. חכ"ד ע' 144.

157) הוספות מג"א בתחלתו (קטז, ג).

וראה גם אוה"ת מג"א (הוצאת תש"נ) ע' רנה.

וגם במעמד ומצב זה ישנה הנתינת-כח דפורים — שושן פורים — שענינו "עד דלא ידע", למעלה מטו"ד, שהרי, ע"פ טו"ד אי-אפשר שלא להתפעל מה"בוץ" ("די בלאַטע") שבו נמצא הוא והסביבה כולה, כי אם, ע"י היציאה ממציותו ("אַרויסגיין פון זיך") וההתעלות לדרגא שלמעלה מטו"ד, שזהו גם ענין ה"גורל" ("פור הוא הגורל") שלמעלה מטו"ד, וכידוע¹⁶¹ שה"גורל" דפורים קשור עם ה"גורל" דיום הכפורים¹⁶², שהוא "כפורים" (בכ"ף הדמיון), כמו פורים¹⁶³, ועאכו"כ פורים עצמו¹⁶⁴.

וענין זה נמשך גם ביום ט"ו בחודש שבו חוגגים פורים בכרכים המוקפים חומה, כולל גם הענין דכרך מוקף חומה בעבודה הרוחנית, כמארז"ל¹⁶⁵ "אני חומה זו תורה", שמקיף את עצמו בחומה של תורה ויראת-שמים לעשות גבול וגדר גם בנוגע לדברים המותרים, כדברי רבינו הזקן¹⁶⁶: מה שאסור אסור, וגם מה שמותר לא צריך ("וואָס מען טאַר ניט, טאַר מען ניט, און וואָס מען מעג דאַרף מען אויך ניט"), היינו, שאין צורך לשלול דברים האסורים, ואין צורך אפילו לשלול תאוות היתר, כיון שנכלל בהציווי¹⁶⁷ "קדש עצמך במותר לך", שזוהי מצות עשה מן התורה¹⁶⁸, אלא, שבדברים המותרים גופא צריך לעשות גבול וגדר, שזהו"ע החומה.

וכאמור, ה"לא ידע" דימי הפורים פועל גם על ה"ידע" שבכל השנה כולה, ועד שהעבודה נעשית (לא רק באופן של אתכפיא, אלא גם) באופן של אתהפכא, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", ו"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"¹⁶⁹, שהקב"ה עוזר לכאו"א ככל המצטרך לו, הן ברוחניות והן בגשמיות.

צה, סע"ד ואילך. תו"מ סה"מ אדר שם (ובהערה 9 שם). ובכ"מ.

164) ראה תו"א שם קכא, א. תו"מ סה"מ אדר שם. וש"נ.

165) פסחים פז, א.

166) שיחת פורים תש"ה ס"ד (סה"ש תש"ה ע' 72). אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' עד (נעתק ב"היום יום" כה אדר שני).

167) יבמות כ, א.

168) תניא פ"ל (לט, א). וראה שם פ"ז.

פכ"ז (לד, סע"ב). רמב"ן ר"פ קדושים.

169) אסתר ח, טז.

161) ראה תו"א מג"א צב, ד ואילך. תו"מ סה"מ אדר ע' טו ואילך. וש"נ.

162) הן הגורל שבימינו, "גורל אחד להוי", והן הגורל שבשמאלו, "גורל אחד לעזאזל", כמבואר בזהר (ח"ג סב, ב ואילך) שגם השעיר לעזאזל גדלה מעלתו כו', ולא עוד אלא שנאמר בו "יעמד חי לפני הוי"י", למעלה משם הוי" (ראה אוה"ת אחרי פ, א).

163) תקו"ז תכ"ז (גז, ב). וראה תו"א שם

* נוסף על מ"ש בהתחלת הענין "ולקח את שני השעירים והנמיד אותם לפני הוי"י".

— הקב"ה הוא עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב¹⁷⁰, אלא שישנו הענין ד"א-ל מסתתר¹⁷¹, והכוונה בזה היא כדי שיחפשוהו... וכשמחפשים אותו בלב שלם, ע"י לימוד החסידות, וגם ההתבוננות בשפלות עצמו כו', אזי נמשך ומתגלה ללא העלמות והסתרים, וגם למטה מעשרה טפחים, כמ"ש¹⁷² "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון", "לפי רצונו ותאוותו"¹⁷³, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה¹⁷⁴.

* * *

כח. [לקראת סיום ההתוועדות — שבמהלכה לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א הרבה משקה — אמר:]

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לי, שבשמחת-תורה האחרון בחיי אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעלמא דין, בשנת תר"פ, ביקש מאביו שיאמר לפניו דא"ח, והשיב לו, שיאמר לפניו דא"ח בתנאי שקודם יקח משקה, ונכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר לחדרו ולקח כוס "אריק" (משקה חריף מאד, "זעקס און ניינציקער"), וכדי ששתיית המשקה לא תבלבל אותו לשמיעת המאמר, הכניס אצבעו לפיו והקיא את המשקה, ואח"כ נכנס לאביו ואמר לו שקיים התנאי, ואז אמר אביו לפניו מאמר דא"ח. ואח"כ דיבר עמו ע"ד היציאה ממציאאותו, "ער זאָל אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער"...

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): "מ'דאַרף אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער" — כל אחד ואחד לפי ענינו. ולדוגמא: ישנם החושבים שכאשר יוצאים לרחוב עם זקן לא מקופל, או שהעניבה אינה במקום המתאים כפי נימוסי המדינה, אזי אינם בגדר האנושי... — "דאַרפן זיי אַרויסגיין פון זיך"! ועד"ז בכאו"א לפי ענינו, כולל גם בנוגע לעבודה בעניני קדושה, בלימוד התורה וקיום המצוות, שגם בענינים אלו צריכה להיות היציאה ממציאאותו, "אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "קול ביער", וסיפר, שבפורים שנת תרפ"ז, לאחר התוועדות, ישב ר' יעקב זוראָוויצער¹⁷⁵ על הרצפה וניגן ניגון זה].

(170) נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה. (175) ראה אודותיו — סה"ש תרפ"א ע' 10 הערה 4. וש"נ. "כפר-חב"ד" ב' שבת (171) ישע"י מה, טו.
(172) תהלים קמה, טז.
(173) מצו"ד עה"פ.
(174) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
(175) תשנ"ד (גליון 602) ע' 18 ואילך. ט' שבת
תשנ"ד (גליון 603) ע' 26 ואילך.

כט. כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לדבר על עצמו (בהמשך להנ"ל ע"ד הצורך לצאת ממציאותו), והמשיך לדבר אודות ענין הנשיאות, ובין הדברים בכה ואמר: "מי אני ומה אני", "איך ויית ניש פאָרוואָס מאַטערט מען מיר, פאָרוואָס האָט מען אייך פאָרבונדן צו מיר און מיר צו אייך"... בין הדברים פנה לא' מזקני החסידים ואמר לו: בנוגע לחנוכת בית שני מצינו¹⁷⁶ "שהזקנים אשר ראו את הבית הראשון .. בוכים". — אתם, שהייתם אצל כ"ק אדנ"ע ואצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ה"ז גבורה מצדכם שאינכם בוכים... בשלמא אצל כ"ק אדנ"ע, הי' בנו יחידו ממלא מקומו, אבל עכשיו? ...!

[כמה מזקני החסידים ניגשו אל כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמרו שחסידים אינם רוצים לשמוע דיבורים כאלה, וא' הכריז: "איר זייט דער רבי, עס איז איין המשך און איין שלשלת פון דעם אַלטן רבי'ן"¹⁷⁷, וביקש משקה מכ"ק אדמו"ר שליט"א, באמרו, שרוצה לקבל משקה "פון דעם אַלטן רבי'ן"! — כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ונתן לו משקה].

בהמשך הדברים היו גם כמה ביטויים ע"ד ההתקשרות אליו, ומהם:

כנראה, אין לכם ברירה אחרת, וגם לי אין ברירה אחרת... "איך זאָג זיך ניש אָפּ"... "איך בין נאָר אַ צינור", "מקושר דאָרף מען זיין צום רבי'ן, איך בין אַ ממלא מקום נאָר אין איין פרט".

בין הדברים אמר:

לאחר הסתלקות כ"ק אדנ"ע אמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁸ שאינו אומר אודות אביו "נשמתו עדן", שכן, לשם מה לומר "נשמתו עדן" כשנקל וטוב יותר לומר "נשמתו ב'".

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) כך גם על הרבי — אינני אומר "נשמתו עדן", אלא "נשמתו ב'"...!

ל. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ד' הבכות לאדמו"ר הזקן, והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי". ואח"כ אמר:]
ברצוני לברך אתכם ואת עצמי,

(178) ראה גם לקו"ד ח"ד תשט, סע"ב

(176) עזרא ג, יב.

(177) ראה גם שיחת ש"פ ויצא ס"ט ואילך. תר"מ ח"א ע' 106.

(לעיל ע' 106).

— כפי ששמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁹ בנוגע לנתינת פדיונות, ששייך ליתן פדיון בינו לבין עצמו ("געבן פאַר זיך צו זיך אַליין"), ובפרט על הציון הקדוש של כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו... —

שברכתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בפורים דא' השנים האחרונות¹⁸⁰ בחיים חיותו בעלמא דין, שיהי' זה הפורים האחרון בגלות — תתקיים בפורים זה!

וסיים: "און דער רבי שליט"א¹⁸¹ זאָל אונדז פירן אַנטקעגן משיח'ן".

(179) ראה שיחת פורים תש"ב סכ"ד תש"ו ריש ע' 27).
 (181) ראה שיחת יום שמח"ת (לעיל ע' 86).
 (180) שיחת פורים תש"ו בסופה (סה"ש 52) הערה 36. וש"נ.